

ЕКОЛОГІЧНА КОМУНІКАЦІЯ В ІНТЕРНЕТ-ДИСКУРСІ

Тараненко К. В.

ВСТУП

Сучасна світова лінгвістика усе більше уваги приділяє екологічним проблемам мови та мовлення. Не викликає сумнівів той факт, що такий посилений інтерес до еколінгвістичної проблематики пов'язаний зі стрімким розвитком радикальності, агресивності та ворожості як суспільства у цілому, так і Інтернет-комунікації зокрема. Основним постулатом мовної екології є те, що вираження всіх сфер особистості через семіотику і семантику вербальної та невербальної мови є найважливішим екологічним, лінгвістичним та валеологічним фактором, що визначає якість комунікації та якість життя загалом.

Мережа Інтернет – важлива частина міжособистісної взаємодії сучасного суспільства, яка породила нове комунікативне середовище. Поява Інтернету здійснила революційний вплив на екологію мови, оскільки сьогодні вже є підстави говорити про чітке оформлення третьої форми мовлення – проміжної між усним та писемним мовленням, де нівелюються межі не лише літературної норми, а й етико-естетичних принципів та суспільних засад. Учені зауважують, що відбувається трансформація мовної особистості й організації нових принципів мережевого спілкування, коли Інтернет перетворився на потужний засіб спілкування, що руйнує часові, просторові, гендерні, соціальні й інші обмеження і стає невід'ємною частиною еволюції цивілізації.

Дослідники, які опікуються мовними проблемами суспільства, а також аналізують сучасну екологічну ситуацію в мові, виділяють такі негативні тенденції: жаргонізація, примітивізація, десемантизація, мовна агресія, лінгвоцинізм, стилістичне зниження і загальна деформація комунікативної сфери¹. Останні десятиліття питання соціальної та міжособистісної агресії міцно закріпилися у колі інтересів не лише психологів, а й лінгвістів (спеціалістів з психолінгвістики та теорії комунікації), які вивчають вербальні засоби вираження агресії. Учені постійно наголошують на тому, що сучасна мова є мовою ворожнечі, ненависті, насилля і дегуманізації. Поруч із вищезазначеними проблемами в царині еколінгвістики особливе місце для українського

---

¹ Голуб Н. Риторика у вищій школі. Черкаси : Брама–Україна, 2008. 400 с.

мовознавства посідає питання екологічної комунікації в усіх сферах життєдіяльності людини, а особливо – в Інтернет-комунікації.

У зв'язку зі стрімким розвитком Інтернет-комунікації актуальним у системі гуманітарних знань стає виділення та вивчення особливостей Інтернет-дискурсу та його впливу на процес міжособистісної взаємодії та екології мови. Спілкування в комунікативному середовищі Інтернету є важливою характеристикою сучасної культури, але, водночас, лінгвістичні особливості цього феномену висвітлені ще недостатньо в науковій літературі.

1. Лінгвістичні особливості Інтернет-дискурсу

З огляду на шалену популярність мережі Інтернет, зацікавленість лінгвістів цим феноменом стає природною. Особливий різновид мови – мова віртуальної комунікації – почав привертати увагу науковців ще наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. Студіюються лінгвокультурологічні (О. Лутовинова) та гендерні особливості (А. Гайфулліна, О. Горошко, Л. Компанцева) Інтернет-дискурсу, його жанрові формати (О. Распопина, Л. Самойленко, О. Землякова, С. Заборовська, С. Матвеева, С. Данилюк, О. Галічкіна) та мовне оформлення (Н. Ахренова, А. Аврамова). Значну увагу зосереджена осмисленню таких засадничих понять Інтернет-комунікації, як гіпертекст (О. Ключкова, С. Стройков, Н. Коломієць, О. Галічкіна), віртуальний комунікативний простір (Н. Асмус), мовна особистість віртуального комуніканта (Н. Асмус, М. Рижков) тощо. Вагомим підґрунтям для вивчення Інтернет-дискурсу з позицій еколінгвістики стали праці, спрямовані на всебічне вивчення мовних явищ та соціального контексту (Н. Арутюнова, Н. Гладуш, О. Кубрякова, В. Левицький, Г. Почепцов, С. Ульянов) та проблеми нормативності мовленнєвого етикету у віртуальному спілкуванні (Р. Газізов).

Сучасний Інтернет-простір характеризується активним розвитком соціальних мереж, що спричинило розвиток віртуальної лінгвістики та вивчення віртуального дискурсу в мовознавстві, зокрема мовної специфіки соціальних мереж як особливого типу дискурсу (О. Горошко, А. Майредер, А. Матусевич, М. Навальна та ін.) з виокремленням жанрів Інтернет-спілкування (Н. Ахренова, Л. Манович, В. Митягіна, Н. Рогачова, І. Сидорова, О. Усачова та ін.). В українській лінгвістиці питання віртуальної комунікації було висвітлено в наукових розвідках О. Дзюбіної, С. Нерян, Т. Полякової, С. Фіялки, С. Форманової та ін. Більшість дослідницьких ідей вирішуються крізь призму дискурсивного підходу, методологічним принципом якого є антропоцентризм – евристичний принцип розгляду мови та мовлення у зв'язку з

мисленням людини, котре відображає її внутрішній стан, загально-людські, національно-культурні, соціальні цінності².

У сучасній лінгвістиці Інтернет-дискурс трактується по-різному. Він розуміється як:

– когнітивно-комунікативний простір. Глобальної мережі, в якому засобами електронного каналу передачі даних і гіпертекстуального механізму їх структуризації та маршрутизації за допомогою (пара)вербальних засобів здійснюється комунікативна взаємодія, що характеризується заміною реального образу вигаданим³;

– текст, що побутує в Інтернет-системі, в якому персуазивна комунікативна установка імпліцитно відображає суб'єктивно-особистісну авторську позицію, змодельовану з врахуванням психологічних, лінгвістичних та технологічних факторів⁴;

– процес створення текстів в сукупності з прагмалінгвістичними, соціокультурними, психологічними факторами; цілеспрямована соціальна дія, що включає взаємодію людей та механізми їх свідомості – когнітивні процеси⁵;

– складна текстова система, зумовлена екстралінгвістичними соціокультурними факторами і специфічною ситуацією вступу в мовленнєвий контакт за допомогою комп'ютера та інших електронних приладів як користувачів один з одним в мережі Інтернет, так і користувачів з дискурсивним Інтернет-простором⁶.

Л. Компанцева визначає Інтернет-дискурс як «комунікативну подію мережі, комунікативну ситуацію, зафіксовану в гіпертексті; системний процес кореляції символічно-мовного спілкування віртуальних комунікантів, спосіб представлення віртуальних мовних особистостей в єдності психологічних, соціальних, національних, етичних та інших характеристик. Історія формування та пошмрення терміна віртуальний «дискурс» свідчить про становлення лінгвістичної парадигми Інтернет-комунікації, формування термінологічної системи, де ключовим є

---

² Фролова І. Є. Стратегія конфронтації в англomовному дискурсі. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2009. 344 с.

³ Рижков М. С. Прецедентные персонажи синхронного интернет-дискурса [Електронний ресурс]. URL: <http://lse2010.narod.ru/lcseissue8/msrizhkov>

⁴ Варламова Е. В. Особенности германского леворадикального Интернет-дискурса : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 «Германские языки». М., 2006. 26 с.

⁵ Ахренова Н. А. Интернет-дискурс как глобальное межкультурное явление и его языковое оформление : автореф. дис. ... доктора филол. наук : 10.02.04 «Теория языка». М., 2009. 36 с.

⁶ Распопина Е. Ю. Стратегический аспект информационного жанра интернет-дискурса : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. филол. наук : 10.02.19 «Теория языка». Иркутск, 2012. 21 с.

поняття віртуальності⁷. На цьому термінологічному дублюванні наголошують й інші лінгвісти, визначаючи Інтернет-комунікацію як «один з можливих термінів для позначення комунікативних дій в мережі Інтернет», еквівалентами якого є «Інтернет-спілкування», «комунікація в електронному середовищі», електронна комунікація», «комп'ютерне спілкування», «комп'ютерно-опосередкована комунікація», «опосередковане комп'ютером спілкування», «людино- комп'ютерна взаємодія», «спільна робота за підтримки комп'ютера», «комп'ютерна комунікація», «телекомунікація», «веб-комунікація», «віртуальна комунікація»⁸.

Активна розробка в лінгвістиці проблем Інтернет-комунікації і відсутність єдиної термінології для згаданих досліджень викликають необхідність уточнення змісту та розмежування таких понять як «віртуальний дискурс», «комп'ютерний дискурс», «електронний дискурс», «мережевий дискурс» та «Інтернет-дискурс». Терміни «комп'ютерний дискурс» та «електронний дискурс» є абсолютними синонімами, оскільки передбачають спілкування за допомогою комп'ютера. «Інтернет-дискурс» розуміється як спілкування в мережі і є різновидом мережевого дискурсу, який окрім спілкування в Інтернеті враховує ще й комунікацію в інших, зокрема, локальних мережах. Таким чином, зазначені види дискурсу перебувають в гіперогіпонімічних відносинах, де гіперонімом виступає комп'ютерний (електронний) дискурс, а комунікативне середовище визначається каналом зв'язку. Такої однозначності не існує між комп'ютерним і віртуальним дискурсом. Віртуальний дискурс розуміється вужче, ніж комп'ютерний, оскільки останній – це не лише спілкування за допомогою комп'ютера, але й спілкування людини з комп'ютером. Окрім того, комп'ютерному дискурсу притаманний безпосередній контакт комунікантів, чого немає при віртуальному спілкуванні, де партнер по комунікації багато в чому домислюється нашою свідомістю. А з іншого боку, віртуальний дискурс трактується ширше, ніж комп'ютерний, оскільки спілкування у віртуальній реальності створюється не лише через комп'ютер, але й інші засоби зв'язку⁹. Разом з тим, електронний (комп'ютерний) та віртуальний дискурси

---

⁷ Компанцева Л. Ф. Інтернет-комунікація: когнітивно-прагматичний і лінгвокультурологічний аспекти : автореферат дис. ... доктора філол. наук. Київ, 2007. 34 с.

⁸ Мацько Л. І., Калита О. М., Поворознюк С. І. Комунікативна лінгвістика: навчально-методичний посібник. Київ : Вид-во Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова, 2015. 256 с.

⁹ Лутовинова О. В Коммуникативное пространство виртуальной языковой личности. *Известия ВГПУ*, 2012. № 11.

позначають масиви, котрі окрім текстів Інтернет-середовища включають тексти на непаперових носіях (аудіокниги, фільми, музичні диски, ігри, програми), мультимедійні прилади (смартфони, комунікатори, ipods, e-books) тощо та є значно ширшими, ніж Інтернет-дискурс¹⁰.

Характеризуючи специфіку мови Інтернету, Н. Шкворченко виокремлює такі ознаки: наявність спеціальних піктограм, невербальні засоби спілкування (передусім «смайлики», які передають різні почуття мовця у вигляді тих чи тих дотепних малюнків, вживання великої літери, що символізує підвищення голосу тощо); наявність нейтральних засобів літературної мови; використання нелітературних мовних засобів, що зближує з мовою публіцистики; широке поширення скорочень; створення неологізмів по продуктивним словотворчим моделям (афіксація, усичення, інтелектуальне калькування, пряме запозичення без змін); поява нових слів під впливом технічного (комп'ютерного) жаргону; наявність ономастичної лексики з підвищеною експресією; активне використання форм імперативу першої особи однини замість форми ввічливості у другій особі множини; тяжіння до аграматизмів (відхилення від синтаксичних і пунктуаційних норм літературної мови); емоційний синтаксис¹¹.

Як зауважує Д. Крістал, Інтернет – це електронний, глобальний, інтерактивний засіб спілкування, що безумовно накладає відбиток на його мовні характеристики¹². Визначальний вплив на перебіг і мовну організацію віртуальної комунікації здійснює технологічний фактор. Цей вплив прослідковується на всіх рівнях мовної системи, що дає привід стверджувати про його системний характер і відносити мову Інтернету до особливої форми функціонування мови¹³. Основною формою існування комунікації в Інтернеті є писемна, але канони писемного мовлення тут постійно порушуються, оскільки спілкування більшою мірою носить неформальний характер¹⁴. У зв'язку з цим складно не погодитись з Л. Івановим, який підкреслює, що в

---

¹⁰ Назарова Л. В. Гипертексти Інтернет-дискурс. *Текст-Дискурс. Гипертекст-Інтернет-дискурс*. СПб. : Изд-во СПбГУЭФ, 2010. С. 118–136.

¹¹ Шкворченко Н. Інтернет-дискурс як лінгвістична категорія. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2019. № 23. Т. 3. С. 62–72.

¹² Crystal D. An Encyclopaedic Dictionary of Language and Languages. Penguin Books, 1992. 422 p.

¹³ Землякова О. О. Лінгвостилістичні характеристики жанру англomовного корпоративного блогу : автореф. дис. ... канд. філолог. наук : 10.02.04 «Германські мови». Харків, 2010. 22 с.

¹⁴ Ахренова Н. А. Інтернет-дискурс как глобальное межкультурное явление и его языковое оформление : автореф. дис. ... доктора филол. наук : 10.02.04 «Теория языка». М., 2009. 36 с.

мережевому мовленні прослідковуються принаймні дві тенденції: одночасне ускладнення одних і спрощення інших засобів в порівнянні з аналогічними засобами літературної мови; конкуруючий вплив писемного і усного мовлення¹⁵.

Бурхливий розвиток інноваційних технологій, зокрема мережі Інтернет, певною мірою змінює традиційні уявлення про дискурс та його жанри, надає можливість повніше зрозуміти їх динамічну, чутливу до нових суспільних реалій процесуальну сутність¹⁶. Жанрове розшарування Інтернет-дискурсу в його сучасному стані багатогранне й досить суперечливе. Це зумовлено декількома основними факторами. По-перше, жанрова система Інтернет-комунікації відрізняється складністю і багатоаспектністю. Розвиток технологій має істотний вплив як на структуру жанрової системи Інтернет-комунікації, так і на саму комунікацію в межах того або того жанру. Крім того, можна говорити про те, що жанрова система Інтернет-комунікації багаторівнева за своєю структурою і складається з трьох основних шарів: гіпержанрів, жанрів і субжанрів з можливим подальшим поділом на жанроїди. По-друге, Інтернет, перебуває у постійному русі, постійній еволюції, тому постійно з'являються абсолютно нові форми Інтернет-комунікації, а старі видозмінюються. По-третє, проблема жанрової типології мало розроблена і надзвичайно розрізнена, мережеве жанрознавство є все ще термінологічно слабоструктурованим напрямком¹⁷.

2. Вербальна агресія як мовний маркер неекологічної комунікації в Інтернет-дискурсі

Останнім часом спостерігаємо посилення рівня агресивності в сучасному суспільстві, тому вивчення агресивних станів людини й проявів агресії у різних сферах життя є одним із актуальних завдань сучасної науки. Увага дослідників усе більш сконцентрована на питаннях неекологічного спілкування, що розглядається комплексно представниками різних дисциплін: філософії, когнітивної й соціальної психології, психолінгвістики, прагмалінгвістики, комунікативної та когнітивної лінгвістики, культурної антропології, етики та інших. У найширшому розумінні екологічна комунікація розуміється як

---

¹⁵ Иванов Л. Ю. Язык интернета: заметки лингвиста. URL: <http://www.twirpx.com/file/751186>

¹⁶ Яхонтова Т. В. Лінгвістична генологія наукової комунікації. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009. 420 с.

¹⁷ Горошко Е. И., Землякова Е. А. Виртуальное жанроведение: становление теоретической парадигмы. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия: Филология. Социальные коммуникации.* Том 24(63). № 1. Часть 1. 2011. С. 225–237.

спілкування, що не завдає шкідливого впливу на здоров'я загалом, не зачіпає не лише фізично, а й не вчиняє насильницьких дій щодо емоційної, когнітивної, поведінкової та комунікативної сфер особистості. Неєкологічна комунікація насичена проявами ворожості, агресивності та цинізму.

Традиційно основними емоціями, що стимулюють агресивну поведінку загалом та мовленнєву зокрема, вважають три емоції, що складають так звану «тріаду ворожості» К. Изарда – гнів, відраза та зневага¹⁸. Гнів та його різновиди є головним емоційним стимулом агресії, оскільки саме в контексті гніву людина вчиняє будь-які агресивні дії. Через це вербальна семіотична система агресії представлена, передусім, інвективною, грубою та вульгарною лексикою. Однак далеко не завжди використання подібного роду лексики є показником агресії в комунікації. Як справедливо зазначає Ю. Щербініна, «класифікувати те чи інше висловлювання з погляду наявності в ньому виявів вербальної агресії можливо лише в контексті цілісної комунікативної ситуації, тобто в кожному конкретному випадку необхідно встановлювати зв'язок висловлювання з реальними умовами спілкування – часом, місцем, цілями і характером спілкування, предметом мовлення, характером комунікантів»¹⁹.

Агресія як одна із фундаментальних властивостей людської поведінки знаходить різноманітне вираження в мові, тому в поле зору дослідників потрапляють комунікативні ситуації з деструктивною мовленнєвою поведінкою, з елементами психологічної напруги, проявами морального насилля, комунікативного садизму, дискредитації комунікативного партнера, самоствердження за його рахунок, маніпулювання.

Одним з перших визначення вербальної агресії запропонував А. Басс, який зазначив, що вербальна агресія – це вираження негативних почуттів як через форму (сварка, крик, вереск), так і через зміст словесних відповідей (погроза, прокляття, лайка)²⁰. А. Басс підкреслив, таким чином, два аспекти вербальної агресії – зовнішній (лінгвістичні та паралінгвістичні засоби вираження агресії) і внутрішній (інтенції, конкретний зміст і контекст агресивних висловлювань).

Відповідно до класичних чотирьох різновидів вербальних агресивних дій А. Басса, Ю. Щербініна пропонує класифікувати вербальну агресію за такими ознаками: 1) за ступенем вираженості (від слабких

---

¹⁸ Изард К. Эмоции человека. Москва, 1980. 440 с.

¹⁹ Щербинина Ю. В. Вербальная агрессия. Москва, 2008. 360 с.

²⁰ Buss A. Aggression Pays. The Control of Aggression and Violence. NY, 1971. P. 7–18.

проявів до найсильніших); 2) за ступенем усвідомленості (рефлексування) мовцем і цілеспрямованості мовного впливу (усвідомлена, цілеспрямована, ініціативна і неусвідомлена, нецілеспрямована, реактивна мовна агресія); 3) за характером, способом вираження (відкрита (пряма) і прихована (непряма) вербальна агресія); 4) за відношенням до об'єкта (перехідна та неперехідна (зміщена) мовна агресія); 5) за кількістю учасників ситуації спілкування (масова і соціально замкнена (групова, міжособистісна) мовна агресія)²¹.

При неекологічному спілкуванні комуніканти свідомо здійснюють негативний вплив на емоційну, когнітивну, поведінкову та комунікативну сфери особистості. Вплив на емоційну сферу особистості комунікативного партнера досягається через емоційний тиск, погрози, залякування, приниження, образу жертви та її близьких, ігнорування, нехтування, відкидання, лайка, знецінення почуттів жертви, звинувачення тощо²². Когнітивну сферу особистості зачіпають знеціненням інтелекту адресата та спробами переконати адресата в його психологічній неадекватності²³. Нормальний прояв поведінкової сфери особистості блокується примусом, заборонами, тотальним контролем, ізоляцією, відкиданням, переслідуванням та загрозою покарання за певні дії²⁴. Негативний вплив на комунікативну сферу досягається через обмеження кола спілкування, контроль усіх комунікацій, критика, лайка, відсутність позитивних моментів у спілкуванні²⁵. Дисгармонійне та деструктивне спілкування негативно впливає на одну, декілька або й усі сфери особистості адресата, що спричиняє явище психологічного насилля, комунікативного садизму. Найуразливішою та найменш захищеною від комунікативного насилля є емоційна сфера.

Мовленнєвий акт погрози (менасиву) спрямований на зміну поведінкової чи емоційної сфери особистості адресата через апеляцію до почуття страху чи побоювання. Це засіб агресивної цілеспрямовано деструктивної комунікативної поведінки, що виникає за умов напруженого, ускладненого спілкування і спрямований на досягнення мети лише адресанта (мовця-агресора, автора погрози). За теорією В. І. Карасика зараховуємо погрозу до статусно-маркованих мовленнєвих актів, вибір

---

²¹ Щербинина Ю. В. Вербальная агрессия. Москва, 2008. 360 с.

²² Hein, S. Emotional Abuse. URL: <http://eqi.org/eabuse1.htm>

²³ Sonkin, D.J. Defining psychological maltreatment in Domestic Violence Perpetration Treatment Program. <http://www.danielsonkin.com/articles/PsychAb.html>

²⁴ Волков Е. Н. Критерии, признаки, определения и классификации вредящего психологического воздействия: психологическое травмирование, психологическая агрессия и психологическое насилие. *Журнал практического психолога*. 2002. № 6. С. 183–199.

²⁵ Горшкова И. Д., Шурыгина И. И. Насилие над женами в российских семьях. URL: <http://www.womenmsu.msu.ru/apendix/bookall.pdf>

яких залежить від статусу комуніканта²⁶. Погроза – це завжди шантаж, обмеження свободи дій адресата, коли мовець-агресор диктує свої умови (наказ, вимога) і вказує на свої дії в майбутньому у випадку невиконання його вимог²⁷. У мовленнєвих актах погрози позиції комунікантів наперед визначені, оскільки ґрунтуються на задоволенні комунікативної мети мовця-агресора через залякування адресата. Погрожування як керування поведінкою співрозмовника передбачає цілковите ігнорування інтересів останнього, домінування над ним на фоні підвищення власного статусу²⁸.

Менасив характеризується категоричністю, цілеспрямованістю і високим рівнем експресивності, імпліцитно чи експліцитно виконує маніпулятивну функцію, що знаходить свій вияв через вербальні (прямі й опосередковані) та невербальні мовні засоби²⁹. У межах лінгвопрагматичного підходу до вивчення комунікативних ситуацій, виділимо основні вербальні й невербальні засоби вираження погрози.

Ціннісні зміни в суспільстві спричиняють трансформацію семантики слів, що пов'язана зі зміною їхніх валентних зав'язків і можливістю вживання в різних кон-текстах. Велика кількість слів української мови з нейтральним значенням набуває принизливо-глузливої семантики, що в межах еколінгвістики отримало назву «лінгвоцинізм». Лінгвоцинізм є достатньо небезпечним явищем для сучасного суспільства, оскільки не лише загрожує мові та екологічності комунікації, а й безпосередньо впливає на свідомість людини.

Відсутність будь-яких етичних обмежень у межах Інтернет-спілкування спричиняє повсюдне вираження цинізму в мовленні Інтернет-користувачів. Поняття цинізму в мовленні виникло від загальної тенденції вульгаризації мовлення, під якою розуміємо захоплення мовців уживанням нелітературної лексики (просторіччя, сленгу, жаргону, аргю, обценної лексики, вульгаризмів тощо). Під вульгаризацією мовлення розуміємо вживання таких слів та виразів, які в цілому роблять мовлення грубим, неприємним для сприйняття, брудні з погляду лінгвістичної еко-логії. За словами О. Тараненка, мовний портрет сучасника характеризується такими ознаками: 1) масове насичення тексту зниженими та суб-стандартними одиницями як вияв мовної роз-кутості й бравади; 2) стилістика

---

²⁶ Карасик В. И. Языковые ключи. М. : Гнозис, 2009. 409 с.

²⁷ Войцехівська Н. Засоби вираження погрози в українському конфліктному діалогічному дискурсі. *Гуманітарна освіта у технічних вищих навчальних закладах*. 2014. Вип. 30. С. 17–30.

²⁸ Борисенко Н. Д. Гендерна маркованість персонажного дискурсу сучасної юританської драми: лінгвокультурний аспект. *Мовні й концептуальні картини світу*. 2012. Вип. 38. С. 79–83.

²⁹ Гродський І. Я. Мовні засоби вираження погрози в англійських лицарських романах XII–XV ст. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія. 2014. № 12. С. 76–79.

пародіювання, іронічного висміювання того, про що досі прийнято було говорити якщо не в шанобливому, то принаймні у стилістично нейтральному тоні³⁰. Як зазначає у своїй монографії Л. Брусенська, проникнення жаргонізмів до сфери публічної комунікації та медіапростору веде до деградації та ущербності, оскільки більшість жаргонних одиниць передають цинічний погляд на світ³¹. Цинізм – це відверто зневажливе, зухвале ставлення до загально-прийнятих норм моралі, етики, до чого-небудь, що користується загальним визнанням, повагою. Вульгаризми та обсенізми, які є порушенням не лише етико-мовленнєвої норми, а й екологічності комунікації загалом, у відповідному контексті стають лінгвоцинізмами.

Під лінгвоцинізмами розуміються «слова, мовні звороти та висловлювання, в яких відбивається цинізм індивідуального й групового мислення (світогляду)»³². Лінгвоцинізми представляють негативно марковану аксіологічну складову частину масової культури і розуміються як слова, мовні звороти та висловлювання, в яких знаходить відображення демонстративно-зневажливе ставлення до чого-небудь. Ці одиниці мовної системи виражають принизливе, зверхнє, глузливе ставлення до того, що складає принаймні якусь загальноприйнятну цінність (загальнолюдську, національну, корпоративну, особистісну). Лінгвоцинізми є своєрідними показниками нових ціннісних орієнтирів, що суперечать традиційним. Найбільш насиченим лінгвоцинізмами видається жанр Інтернет-новин, де повідомляється про аварії, порушення, злочини чи катастрофи із неприхованою іронією, цинізмом. Порушують екологію мови та етичні норми суспільства рекламні оголошення в Інтернеті, що ґрунтуються на аналогії із соціально неприйнятними явищами: наркоманією, жорстокістю. Цинічними можуть бути не лише слова, сло-восполуки чи речення, а цілий мікроконтекст, що містить у собі опис ситуації, що виходить за межі етико-естетичної норми.

ВИСНОВКИ

Учені усе частіше звертають увагу на негативний вплив інформаційного середовища на людину, на прогресуючу емоціоналізацію глобального комунікативного простору й інтенсифікацію соціального, етнічного та конфесійного напруження, що зазвичай перетворюється на агресію. Баланс емоцій у сучасній Інтернет-комунікації все частіше

---

³⁰ Тараненко О. О. Колоквіалізація, субстантивізація та вульгарізація як характерні явища стилістики сучасної української мови (з кінця 1980-х рр.). *Мовознавство*. 2002. № 4–5. С. 34–39.

³¹ Брусенская Л. А., Куликова Э. Г. Экологическая лингвистика. Москва : Наука, 2016. 184 с.

³² Сковородников А. П. К определению термина «лингвоцинизмы». *Мир русского слова*. 2014. № 3. С. 49–54.

зсувається в бік негативних проявів: негативні емоції рідше приходять та частіше демонструються. А розповсюдження агресивних емоцій, як неодноразово доводилося багатьма дослідниками, шкідливо для здоров'я – неекологічно з позицій суспільної поведінки.

Дослідження екології мови в межах Інтернет-дискурсу з позицій багатьох гуманітарних наук покликане звернути увагу на надзвичайно небезпечне явище сучасної комунікації, що зазіхає не лише на культуру мови, а й на свідомість Інтернет-користувачів. Відсутність будь-яких етичних обмежень у межах Інтернет-дискурсу спричиняє повсюдне вираження цинізму, агресивності (менасиву) в мовленні Інтернет-користувачів. Неєкологічність спілкування в Інтернет-дискурсі може виражатися безпосередньо – через лексичне значення слова чи висловлення, або опосередковано – через контекст, мікроконтекст чи натяк на етично невідповідну ситуацію. Більшість лінгвоцинізмів в Інтернет-дискурсі ґрунтується на дискримінації за статтю, віком, етнічним чи національним походженням, релігійними переконаннями в межах мікроконтексту. Перспективою подальших досліджень є детальний аналіз контекстної взаємодії всіх мовних одиниць, які створюють ситуації неєкологічної комунікації в Інтернет-дискурсі.

АНОТАЦІЯ

Дослідження присвячено актуальному напрямку сучасних гуманітарних досліджень – екології мови, що спрямована на розгляд мови як складової частини системи взаємного існування людини, суспільства і природи. Систематизовано наукові доробки зарубіжних та вітчизняних лінгвістів з питань екологічності комунікативної взаємодії в усіх сферах життєдіяльності людини, а особливо екологічній спрямованості Інтернет-комунікації. Особливу увагу зосереджено на дослідженні неєкологічності Інтернет-дискурсу як жанру віртуальної комунікації. Підкреслено, що стрімке поширення Інтернету здійснило революційний вплив на екологію мови, де нівелюються межі не лише літературної норми, а й етико-естетичних принципів та суспільних засад. Визначено роль мови як інструмента формування гармонійного середовища життєдіяльності людини й найважливішого засобу віртуальної взаємодії. Екологічна комунікація розуміється як спілкування, що не завдає шкідливого впливу на здоров'я загалом, не зачіпає не лише фізично, а й не вчиняє насильницьких дій щодо емоційної, когнітивної, поведінкової та комунікативної сфер особистості. Тобто будь-які вербальні чи невербальні засоби, стратегії чи тактики комунікативної взаємодії медіа, що суперечать комунікативно-прагматичним та етико-мовленнєвим нормам та негативно впливають на психічне здоров'я людини, можуть бути кваліфіковані як неєкологічні. Виділено найважливіші екологічно проблемні явища Інтернет-дискурсу, небажані для носія мови.

Література

1. Buss A. Aggression Pays. The Control of Aggression and Violence. NY, 1971. P. 7–18.
2. Crystal D. An Encyclopaedic Dictionary of Language and Languages. Penguin Books, 1992. 422 p.
3. Hein, S. Emotional Abuse. URL: <http://eqi.org/eabuse1.htm>
4. Sonkin, D.J. Defining psychological maltreatment in Domestic Violence Perpetration Treatment Program. URL: <http://www.danielsonkin.com/articles/PsychAb.html>
5. Ахренова Н. А. Интернет-дискурс как глобальное межкультурное явление и его языковое оформление : автореф. дис. ... доктора филол. наук : 10.02.04 – Теория языка. М., 2009. 36 с.
6. Борисенко Н. Д. Гендерна маркованість персонажного дискурсу сучасної юританської драми: лінгвокультурний аспект. *Мовні й концептуальні картини світу*. 2012. Вип. 38. С. 79–83.
7. Брусенская Л. А., Куликова Э. Г. Экологическая лингвистика. Москва : Наука, 2016. 184 с.
8. Варламова Е. В. Особенности германского леворадикального Интернет-дискурса : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 – Германские языки. М., 2006. 26 с.
9. Войцехівська Н. Засоби вираження погрози в українському конфліктному діалогічному дискурсі. *Гуманітарна освіта у технічних вищих навчальних закладах*. 2014. Вип. 30. С. 17–30.
10. Волкова Е. Н. Критерии, признаки, определения и классификации вредящего психологического воздействия: психологическое травмирование, психологическая агрессия и психологическое насилие. *Журнал практического психолога*. 2002. № 6. С. 183–199.
11. Голуб Н. Риторика у вищій школі. Черкаси : Брама–Україна, 2008. 400 с.
12. Горошко Е. И., Землякова Е. А. Виртуальное жанроведение: становление теоретической парадигмы. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия: Филология. Социальные коммуникации*. Том 24(63). № 1. Часть 1. 2011. С. 225–237.
13. Горшкова И. Д., Шурьгина И. И. Насилие над женами в российских семьях. URL: <http://www.womenmsu.msu.ru/apendix/bookall.pdf>
14. Гродський І. Я. Мовні засоби вираження погрози в англійських лицарських романах XII–XV ст. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2014. № 12. С. 76–79.
15. Землякова О. О. Лінгвостилістичні характеристики жанру англomовного корпоративного блогу : автореф. дис. ... канд. філолог. наук : 10.02.04 – Германські мови. Харків, 2010. 22 с.

16. Иванов Л. Ю. Язык интернета: заметки лингвиста. URL: <http://www.twirpx.com/file/751186>
17. Изард К. Эмоции человека. Москва, 1980. 440 с.
18. Карасик В. И. Языковые ключи. М. : Гнозис, 2009. 409 с.
19. Компанцева Л. Ф. Интернет-комунікація: когнітивно-прагматичний і лінгвокультурологічний аспекти : автореферат дис. ... доктора філол. наук. Київ, 2007. 34 с.
20. Лутовинова О. В Коммуникативное пространство виртуальной языковой личности. *Известия ВГПУ*, 2012. № 11.
21. Мацько Л. І., Калита О. М., Поворознюк С. І. Комунікативна лінгвістика : навчально-методичний посібник. Київ : Вид-во Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова, 2015. 256 с.
22. Назарова Л. В. Гипертексти Інтернет-дискурс. *Текст – Дискурс. Гипертекст – Інтернет-дискурс*. СПб. : Изд-во СПбГУЭФ, 2010. С. 118–136.
23. Распопина Е. Ю. Стратегический аспект информационного жанра интернет-дискурса : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19 – Теория языка. Иркутск, 2012. 21 с.
24. Рижков М. С. Прецедентные персонажи синхронного интернет-дискурса. URL: <http://lse2010.narod.ru/lcseissue8/msrizhkov>
25. Сковородников А. П. К определению термина «лингвоцинизм». *Мир русского слова*. 2014. № 3. С. 49–54.
26. Тараненко О. О. Колоквіалізація, субстанціалізація та вульгаризація як характерні явища стилістики сучасної української мови (з кінця 1980-х рр.). *Мовознавство*. 2002. № 4-5. С. 34–39.
27. Фролова І. Є. Стратегія конфронтації в англомовному дискурсі. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2009. 344 с.
28. Шкворченко Н. Інтернет-дискурс як лінгвістична категорія. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2019. № 23. Т. 3. С. 62–72.
29. Щербинина Ю. В. Вербальная агрессия. Москва, 2008. 360 с.
30. Яхонтова Т. В. Лінгвістична генологія наукової комунікації. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009. 420 с.

Information about the author:

Taranenko Kseniia Volodymyrivna,

Candidate of Philological Sciences,

Associate Professor at the Department
of Philology and Linguistic Communication

Dnipro University of Technology

19, Dmytra Yavornytskoho ave., Dnipro, 49005, Ukraine